

לקיחת תרופות לעקריות

תקנות הש"ס למניעת הריון:

בשנות מהרי"א אסאד, סימן רכ"ב, מתאר, על פי התלמוד, שש אפשרויות שלא תתעבר:

- א. תשמיש שלא כדרכה;
- ב. דש מבפנים וזורה מבחוץ;
- ג. לשמש במוך;
- ד. מתהפכת מיד לתשמישה, שיצא הזרע;
- ה. לשמש כדרכה — ומן השמים ירחמו ושומר פתאים ה';
- ו. שתיית כוס של עקרין על ידי האשה.

הוא מסיק להלכה, שהמעולה בתקנות היא, שהאשה תשתה כוס של עקרין. (וכמו שמצינו ביבמות דף ס"ה, ובשולחן ערוך אבן העזר, סימן ה', סעיף י"ב).

הבעיות הקשורות בגלולה למניעת הריון:
סירוס האשה; חוסר האפשרות לקיים מצות פריה ורבייה ולשבת יצרה; השחתת הזרע.

פתרון הבעיות:

דעת הראב"ד (בפירושו על הספרא), שאיסור סירוס באשה הוא רק בידיים, אבל לא ע"י שתייה, כי היא אינה מצוה על מצוות פריה ורבייה. כן גם דעת בעל היראים והמגיד משנה. אמנם הרמב"ן והרשב"א סבורים, שאין דין סירוס באשה כלל ומותרת לעקר את עצמה. לדעת הפרישה, החלקת מחוקק, הבית שמואל, הט"ו והגר"א — מותר לאשה לשתות כוס של עקרין אפילו שלא במקום צער. החתם סופר (חלק אבן העזר, סימן כ'), בבירורו בדין כוס של עקרין, העלה להלכה, שאשה שלא ילדה עדיין ולא קיימה מצות "לשבת יצרה" — לא תשתה כוס עקרין, אם לא להציל מירקון וצער לידה וכד'. אבל אם כבר קיימה לשבת כל דהו — מותרת אפילו בלא צער כלל. יסודו של החת"ס מבוסס על כך שאשה מצווה רק על מצות לשבת יצרה ולא על מצות פריה ורבייה, אם כן כל מקום שע"ז מחריבה בריאות גופה ומצערת עצמה הרבה, אנו אומרים ששבת דגופה עדיף.

עוד מוסיף החת"ס שם, שאשה נשואה בזמן הזה, כאשר חל לגביה חרם דרבנו גרשום והבעל לא יכול לשאת אשה נוספת — חייבת להודיעו ולבקש רשותו, או תתרוצה לקבל גט ממנו. אבל אם אינו רוצה לגרשה וגם לא נותן רשות, לא חייבת לצער עצמה בצער גדול, "לפי ראות עיני המורה".
ואם הבעל לא קיים עדיין מצות פריה ורבייה — לא ברור מה דעת החת"ס בזה. אבל אם קיימת סכנה לאשה שתתעבר — רבים מהאחרונים מתירים

לאשה לשתות כוס של עקרין בלא הסכמת הבעל, אע"פ שלא קיים עדיין פריה ורביה.
והנה באגרות משה, (חלק אבן העזר, סימן ס"ה) כותב, שנתברר שכ-60% מהנשים הלוקחות גלולות למניעת הריון — רואות דם עקב הכדורים, ואם כן הן גדות. ובחלק ב' סימן י"ז הוסיף, שגלולות אלו מזיקות לאשה במחלות אחרות, ולכן אסור לקחתם מטעם חשש סכנה לענין אחר.

מסקנה :

"אם אמנם יבורר, ששופרו עד שלא מזיקים כבר כלל, הרי הדרך הזו למניעת הריון היא המובחרת ביותר, דאין כאן שום השחתת זרע, וגם העקרות של האשה זמנית היא בלבד, ועוד זאת דאין כאן פעולת עקרות בידיים".

(שו"ת ציץ אליעזר, חלק ט', סי' נ"א, שער ב', פרק ב')

מקורות נוספים :

ראה עמ' 156.

כדורים או טבעת למניעת הריון — מה עדיף

השאלה:

איזה אמצעי למניעת הריון עדיף — גלולות או טבעת תוך-רחמית ?

תשובה :

המחבר מצטט מכתב מרופא מארה"ב, ד"ר ד. ה. : "בודאי שהכדורים הם יותר מקובלים ע"פ הדיון, (חששותיו של הגר"מ פיינשטיין נ"י אינם של ממש עם כמה כדורים חדשים). ראשית, אינם עושים כלום ואינם מפסידים לזרע הבעל. שנית, באמת אינם פועלים באופן ישר על זרע האם. ופעולתם היא, שעל ידם נמצאת האשה במצב קרוב למצב העבור, שאז אין כתלי הרחם מקבלים עוד את זרעה, אפילו אם כבר קלט והתחבר לזרע הבעל. אפילו הפתילים החדשים של ניילון ופלסטיק ומתכת, שנותנים בצואר הרחם, אינם מפסידים זרע הבעל ולא של האשה, רק שבאופן שאינו ברור היטב עדיין, אין כתלי הרחם מקבלים את הזרע שלה, אפילו אם כבר נתחבר לזרעו וכנ"ל, ובודאי ששני אופנים אלו היותר מקובלים במקום שיש היתר".

יתרון הטבעת על הגלולה :

א. הרופאים מעדיפים לשים טבעת מלכת גלולה ;

ב. בטוח יותר בטבעת, שלא תכנס להריון;
ג. הגוללות גורמות לסבוכים, אם האשה סובלת ממחלות אחרות.

מסקנה:

יש להעדיף את הטבעת, גם שלא במקרה סכנה, אלא אף אם רק ייגרם לאשה סבל רב של מחלה, ואולי גם קושי הריון בגלל מחלתה ורפיון מצב בריאותה וכדומה.

(ולענין ספירת ז' נקיים של האשה, וחציצה בטבילה כשיש לה טבעת כזאת בתוך רחמה — לדעת המחבר לא מעכב בשניהם).

(שאלות ותשובות ציץ אליעזר, חלק י', סימן כ"ה, פרק י').

מקורות נוספים:

ראה בתמצית הבאה.

הגלולה למניעת הריון

במסגרת המאמר מובא דיון בחמישה היבטים של הבעיה.

א. הוצאת זרע לבטלה. בשו"ת אגרות משה, (חלק אבן העזר, חלק ב', סימן י"ז): "מצד האסור דורע לבטלה ליכא, והיה שייך להתיר כשקיימו פריה ורביה, כשיש לה צער גדול".

לדעת המחבר, דומות הגוללות קצת לכוס של עקרון, המוזכר בגמרא ואפילו עדיפות מזה, כי אחרי הפסקת לקיחת הגוללות, נכנסות הנשים מיד להריון ואין כלל שאלת סרוס בזה. ובשאלות ותשובות חת"ס (חלק אבן העזר, סימן כ'), בענין כוס של עקרון, כתב: "מותר לקחת סמים בכדי שלא תתעבר, דמשום טעמא דלשבת יצרה, אינה מחוייבת להחריב עצמה כדי ליישב העולם". מטעם זה, שאינה מחוייבת להחריב עצמה, אולי יש מקום להתיר לקיחת הגוללות לנשים, שיולדות מדי שנה בשנה וצריכות לעבוד קשה בביתן. הרחם זקוק למנוחה, שאם לא כן יש חשש של צניחת הרחם (prolaps uteri), וכן זקוקים שרירי הבטן למנוחה ולחזוק. גם הורידים המורחבים צריכים זמן להתכווץ, אחרת קיימת סכנת פקקת הורידים (thrombosis). יתכן, שלנשים כאלו חובה להשתמש בגוללות, מטעם שמירת בריאות הגוף (ראה בשו"ת חלקת יעקב, חלק ג', סימן ס"ב).

בעל אגרות משה גוטה, כאמור, להתיר גם כשיש לאשה "צער גדול" ולא דוקא סכנת נפשות.

ב. חשש של דמום בין-וסתי. בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"א סי' ס"ה; ח"ב סי' י"ז), כתב לאסור את השמוש בגוללות מאחר "שנתברר, שרוב הנשים רואות ע"י הפילן (הגוללות) אלו טפת דם שנעשית נידה, כדהודיע לי חתני

הרה"ג ר' משה טנדלר שליט"א, שיש לו ידיעה בענינים אלו, וכתב לדוקטור, שהמציא פילן אלו והודה לו, שששים אחוז מהנשים רואות משהו דם ע"י הפילן". ואכן בראשית תקופת השמוש בגלולות למניעת הריון, היה הדמום הבין-וסתי אחד מתופעות הלוואי הבולטות. "הדמום הזה מופיע לפעמים בחלק השני של המחזור או באופן דומה לדמום בימי וסתה של האשה (break through bleeding), או באופן קל ע"י צביעת ההפרשה בצבע אדום או חום, או בצורת כתמים אחדים בתוך ההפרשה (spotting). אולם בזמן האחרון השתנה הדבר לטובה" (המחבר).

דמום בין-וסתי במחזור הראשון של שמש בתכשירים שונים (באחוזים)

התכשיר		% הנשים
ישנים	Conovid E	25%
	Validan	20%
חדשים	Lyndiol	0% (רק מקרים מעטים).
	Ovulen	3%
	MetruLEN	4%
	Ortho-Novin	2%

כמו כן הוברר, שהדמום מופיע רק במחזוריים הראשונים, ואחר כך "מתרגלת" האשה להורמונים המלאכותיים. כן יתכן, שהגורם הנפשי של הרפיית המתח הראשוני, מסלק את תופעת הדמום, (גם חז"ל ידעו שגורם נפשי מביא לראיית דם (נידה, ס"ו א'). המחבר מציין, שכל הסטטיסטיקות, שהופיעו בספרות, מבוססות על עדות נשים לא יהודיות, שאינן מקפידות על בדיקה מדוקדקת ולכן סביר להניח, שהאחוז האמיתי של דמום קל או כתמי דם, גבוה יותר — 10% לערך.

ג. הסכנה בשמוש בגלולה. באגרות משה שם כתב: "ועתה נשמע שהפילן הם דבר, שמזיק לאשה במחלות אחרות, ולכן אין לקחת הפילן מצד חשש סכנה לענין אחר". ברם, במשך השנים הצטבר נסיון רב, אחרי שמליוני נשים משתמשות בגלולות, וכיום ידועות הסכנות ואפשר למונען. הבעיות העיקריות קשורות במחלות כבד ופקקת ורידים. לכן אם האשה נבדקת באופן יסודי לפני שמתחילה השמוש בגלולות, אפשר להזניח את גורם הסכנה בשקול ההלכתי. אחד החוקרים כתב, שהסכנות הכרוכות בהריון ולידה, גדולות לאין שעור מכל התופעות הצדדיות, שפורסמו עד כה בקשר לגלולות.

ד. הכפחון בפעולת הגלולות למניעת הריון: הגלולות הן האמצעי הבטוח ביותר מכל השיטות הידועות למניעת הריון ואפשר להתייחס לגלולות כבטוחות ב-100%.

על מאה נשים, שחיו חיי מין רגילים עם בעליהן, תוך שמוש באמצעי מניעה שונים, ארעו הריונות כדלקמן: —

שמוש בשטיפה	—	31	הריונות
משחה פנימית	—	20	הריונות
ימים "בטוחים"	—	24	הריונות
כסוי על איבר הזכר	—	14	הריונות
הסגר גומי לפני הרחם	—	12	הריונות
גלולות הורמונליות	—	0.1	הריונות

ה. הצד המופרי: הרב יעקובוביץ (הרופא העברי, כרך כ"ו עמ' 172), כתב: "מניעת ההריון הנפוצה פתחה שער רחב לפריצת גדרי המוסר ואי נאמנות בנשואין, לחלול הקודש, בטול טוהר המידות וכבוש היצר, במידה שאף עו"ז לפנים לא הגיעו אליה. האדם הפך עבד נרצע לאנוכיות ולנוחיות והוא מסיח את דעתו מזה, שבסוף הוא משלם מחיר יקר הרבה יותר בעד כשלונו לטפח את האידיאלים של חיים מוסריים ואת צו הבורא על קיום המין. לפיכך אין להוציא גזר-דין כללי, שכן הגורמים הם רבים ועדינים ביותר והבעיות חמורות ביותר והן כרוכות בתוצאות מרחיקות לכת. על כן ידון הרב על כל מקרה ומקרה לחוד, על יסוד חוות דעת של רופא מוסמך וירא שמים, שנהירים לו הצדדים הדתיים והמוסריים של הבעיה".

(ד"ר יעקב לוי, נועם, כרך י"א, עמ' קס"ז)

מקורות נוספים:

אוצר הפוסקים, אבן-העזר, סי' כ"ג, סק"א — סקמ"ד; נועם, כרך ו', עמ' רע"ב; הרפואה והיהדות, פרק 13; עזרת נשים, ח"ג, עזרה ט"ו; שו"ת ציץ אליעזר, ח"א, סי' ס"ב; ספר אסיה ב', עמ' 36 ועמ' 132; ספר אסיה ד', עמ' 167 — 181; בשבילי הרפואה, א', י"א — כ"א; Rabbi D. Feldman, Birth Control in Jewish Law, New-York, 1974, pp. 235-250.

סיוע מעבדתי לאיבחון אדמת בהריון

בשנת 1964 פקדה את ארה"ב מגיפת-אדמת המונית. לאחר מגיפה זו גולדו כ-20.000 ילדים עם מומים מולדים (Rubella Syndrome). התברר, כי התופעות הקליניות של תסימונת זו מרובים יותר מכפי שנחשב קודם. יתר על כן, עלולים להתפתח מומים מולדים גם במחלת אדמת סמויה.

במחקר המובא כאן נבדקו 234 נשים הרות, אשר באו במגע עם מקרים חשודים לאדמת. נמצא, שאחוז הנשים המחוסנות בגיל הפריון גע בסביבות 80%, לכן הסכוי להדבקה באדמת בגיל הפריון הינו קטן.

מתוך 234 הנשים ההרות הנ"ל, אושרה ההדבקה רק בשני מקרים. "יש מקום להגנית, כי בהעדר בדיקות מעבדתיות, מספר ההפלות התרופויות בין הנשים הנ"ל היה עולה על שניים. ברור, כי חשיבות הבדיקה הוירולוגית היא בעיקרה שלילת הדבקה באדמת, מניעת הפלה והרגעת האשה ההרה".

נמצא, כי בשנה בלתי מגפתית רוב מחלות התיפרחת אצל ילדים קטנים לא היו אדמת. כמו-כן 100% של ילדים בריאים עד גיל שנתיים הינם חסרי נוגדנים, לכן בדיקת דם אחת עם ההחלמה משמעותית לאיבחון המחלה. בתקופת המעקב, שנמשכה שנתיים, אושרו במעבדה בסך הכל 19 מקרי אדמת, מהם 6 — אצל נשים הרות.

באשר למשמעות של מבחנים מעבדתיים שונים לאישור האבחנה, הרי ברוב המקרים של המקרים התבססו החוקרים על שיטות סרולוגיות ובעיקר מבחן עכוב ההימאגלוטיניציה. לבידוד הנגיף — חשיבות משנית. מבחן נוסף — קיבוע המשלים (Complement Fixation Test), שעשוי לסייע במקרים, שהאשה באה במגע, עם מקרה חשוד באדמת מספר שבועות לפני פנייתה לרופא.

(ע. פוגל וחב', הרפואה, כרך ע"ט, חוברת ט', ב' חשון תשל"א, עמ' 388).

מקורות נוספים:

ראה "ספרות" בסוף המאמר הנ"ל (עמ' 391).

בענין הפלה מלאכותית

השאלה:

אשה שלקחה תרופה בהריונה, אשר גורמת לעכוב התפתחות הילד, ועקב כך עלול להוולד פגום בגופו או בשכלו — האם מותר להפיל הולד כדי להצילו מיסורים כל ימיו?

תשובה:

בשאלת המתת עוברים, מסכם המתבר שלש שיטות בראשונים:

א. שיטת בעל הלכות גדולת (בה"ג) — מהפסוק "ושמרו בני ישראל את השבת", למדים דין נוסף על הפסוק "וחי בהם" — שגם במקום שאין עליו דין חי, מכל מקום יש בו דין הצלה, שדוחה כל התורה במה שנוגע בין אדם למקום, מצד העתיד — כדי שישמור שבתות הרבה.

ב. שיטת הרמב"ן — אין לעובר דין חיות כלל ורק כשמתה אמו, אז תורת לוד עליו לכל דבריו, וממילא גם לענין פקוח-נפש.

ג. שיטת הרמב"ם — משעה שנעקר לצאת יש לו כבר חיות בפני עצמו לענין שלא נדחה בפני אחרים להצלתם, אע"פ שלענין שאר דינים עדיין אינו כילוד, עד שיצא ראשו. (וכן כתב בשו"ת אחיעזר, ח"ג, סי' ע"ב (ג)).

והנה שיטת המהרי"ט (חלק א', סימנים צ"ו, צ"ט), שאין תורת נפש על העובר